

Hannäs socken och kyrka

av

Olle Stenberg

Hannäs kyrkby

Hur har Hannäs socken bildats?

Hur har Hannäs socken bildats? Detta är ett försök att belysa detta. Uppgifter om förhistoria är svår att komma åt inte minst på grund av att skriftligt källmaterial saknas. Våra förfäder förde mera svärdet än penna och skrivtyg. De utgöto mera blod än bläck och ritade hellre sår än runor. När de första människorna kom till denna trakt är inte möjligt att fastställa. Av upphittade lösfynd från förhistorisk tid visar att här funnits människor i förna tider. När människorna kom invandrande på sjösystemet söderifrån, fann de lämpliga platser vid sjöarna. Jakt och fiske samt insamling var huvudsaken för deras överlevnad. Av boplatser, gravar och runstenar kan man få mest vetskap om religion och föreställningsvärld i förhistorisk tid. Hannästrakten är inte särskilt rik på fornlämningar. Några kända lämningar från sten och bronsåldern är icke upptäckta. Kusttrakten i Tjust är rik på fynd från bronsåldern, men längre in i landet var på den tiden otillgängligt och senare befolkad. Boplatser finns säkerligen i trakten, men några undersökningar har inte skett som kan bekräfta detta. Flintföremål har hittats vid Larum och Rumhult, som ger indikationer på detta. Någon runsten är heller inte känd. Mindre gravfält och enstaka bautastener finns utspridda i hela socknen. Det största ligger på udden i Vindomen vid Hägerstad slott med ett 50-tal olika gravformer. Typen av gravar visar till tiden omkr. järnåldern 300 f. - 1200 e. Kr. f. Den mängd av gravar visar att det funnits någon större bebyggelse, kanske gravplats för de större gårdarna Hägerstad, Solvestad, Grävsätter och Bredal. Är detta riktigt kan det vara början till Hannäs socken. Ordet socken betecknar ett begränsat område, församling, de som sökte sig till samma kyrka. Om sockenbildningens uppkomst finnes olika uppfattningar, en räknar med förhistoriska socknar en annan räknar med en kristen företeelse.

Där Hannäs kyrkoruin ligger har säkerligen en förhistorisk kultplats funnits. Vid undersökningar från andra trakter visar att dessa ofta ligger i närheten av ett gravfält. På åsen intill gravfältet vid Hägerstad finns en förstörd fornlämning. Kyrkoherde Björnståhl beskriver den som en gammal husgrund i hans skrift Hannäs socken, men kanske det har varit en domarring. På dessa två uddar har det blivit en samlingsplats för riter, begrävningar och rättskipning för ett större område. Hur kom kristendomen till Hannäs? Övergången från förhistorisk - till kristen tid skedde inte på en gång utan det var en brytningstid om 200 - 250 år med en blandreligion. Vid Kr. f. bodde vikingar här och vid deras färder till andra länder, som inte skedde bara för krig och plundring, utan i huvudsak för byte och handel av varor. Under sina resor kom de i kontakt med andra länders seder och bruk, som de berättade om när de kom hem. Deförde även med sig hem "slavar", (det var hjälp som de behövde om någon eller några omkommit) berättade om ceremonier och kyrkbyggen i deras hemtrakter. Missionärerna kom omkring 1000-talet och spred den kristna läran. Munkarnas ankomst till Sverige 1143 påverkade kristnandet och uppförandet av kyrkor. I Hannäs ägde Askaby kloster Bredal och Grävsäter och verkade säkert för tillkomsten av någon slags kyrka. Platsen blev då där den tidigare kultplatsen funnits. Sockenbildning och kyrkbygge inträffar här betydligt senare än i kusttrakten och torde ha skett i slutet av 1200-talet. Mandelgren besökte Hannäs 1848 och vid undersökning i kyrkan fann han trädetaljer som tyder på den tiden.

A. Lindberg

Trakten hade handel och byte av varor med kusttrakten där Gamlebyn fick en marknadsplats centralt för Tjust. Transportlederna till lands bestod av ridstigar. varför de tyngre transporterna skedde på sjöarna både sommar och vinter. Från Hannästrakten och en del av Yxnerum hade ett lämpligt sjösystem söderut, där det fanns hinder drog man båtarna över mellan sjöarna, namnet Ed antyder detta. Under medeltiden var en handelsresa till Gamleby en stor sak och tog mer än en dag och det behövdes övernattningar. Var kanske Hannäs en sådan. Vikingar, munkar och traktens befolkning har varit orsak till socknen och kyrkan med dess placering. Här har anförts en del tankar, de är inte vetenskapligt belagda, men kanske någon sanning finnes. Att den nya kyrkan även blivit ocentralt placerad är en annan historia, men kanske det finns någon orsak, här har kyrkan legat och då är traditionen stark. Det är välkommet med andra tankar och synpunkter, vår förhistoria är inte tillräckligt utforskad.